

LIBERYA MÜSLÜMANLARI

EKİM 2014

İHH
İNSANİ YARDIM VAKFI

Ekim 2014

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Özgür Kavak
Yayına hazırlayan: İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi
Fotoğraflar: İHH İnsani Yardım Vakfı, BM ve Ajanslar

İHH İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
Büyük Karaman Cad. Taylasan Sok. No: 3 Pk. 34230 Fatih/İstanbul
Telefon: +90 212 631 21 21 | Faks: +90 212 621 70 51
www.ihh.org.tr | info@ihh.org.tr
www.ihhakademi.com

İÇİNDEKİLER

3 GİRİŞ

4 KISA LİBERYA TARİHİ

6 LİBERYA'NIN MEVCUT DURUMU

8 LİBERYA'DA İSLAM VE LİBERYALI MÜSLÜMANLAR

İslam'ın Liberya'ya Girişi

Modern Liberya'da Müslümanlar

Müslümanların Sosyokültürel Durumları

Geleceğe Dair Perspektifler

18 SON NOTLAR

20 KAYNAKÇA

21 EK

GİRİŞ

“Gelecekte belki öğretimi yapılabilecek bir ‘Afrika Tarihi’nden söz edilebilir. Fakat halihazırda böyle bir tarihten bahsetmek imkânsızdır; [tarih namına] var olan yalnızca ‘Afrika’daki Avrupalıların tarihidir’. Geri kalan kısım karanlıktır ve karanlık, tarihin konusu değildir.”

Hugh Trevor-Roper (ö. 2003), İngiliz tarihçi¹

1964 yılında Afrika tarihine dair Oxford Üniversitesi’nde yaptığı bir konuşmasında bu sözleri serdeden İngiliz tarihçinin tam olarak hangi niyetlerle bu ifadeleri dile getirdiğini kestirmek kuşkusuz güç, ancak insanlara “halihazırda” bir tarihlerinin olmadığını söylemek, aynı zamanda insanlık tarihi içerisinde bir yerlerinin olmadığını söylemek anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla tüm bir Afrika insanı, tarih dışına itilerek varoluşları anlamsızlaştırılmakta, daha doğrusu varoluşları bütünüyle Avrupa ile ilişkilerine indirgenmektedir. Halbuki Liberya’dakiler dâhil bütün bir Afrika kıtasındaki insanların kadim zamanlara ulaşan tarihleri bulunmaktadır. Bunun için önce a) halk arasındaki sözlü gelenek vesilesiyle aktarılan bilgilere, b) ilk dönemden itibaren İslam tarihçilerinin bu kıta halklarına dair verdikleri bilgilere ve c) Osmanlı Devleti’nin kıtaya olan ilgisi çerçevesinde kaleme alınan yahut bir şekilde bu kıtaya dair bilgi veren başta Piri Reis’in *Kitab-ı Bahriye*’si olmak üzere Türkçe kaynaklara bakmak, İngiliz tarihçinin değerlendirmelerinin sıhhatini sarsmaya yetecektir. Zira bu kaynaklar, Afrika’daki etnik grupların ve kurulan devletlerin serencamlarına dair kapsamlı değerlendirmeleri havidir. Mamafih genel anlamda Kara Kıta’nın, özelde ise Müslümanların tarihine dair güvenilir malzemeler kullanılarak üretilen yetkin metinlere olan ihtiyaç tüm can yakıcılığıyla ortadadır.²

Bu çalışmada Liberya’nın siyasi tarihçesine yer verildikten sonra ülke Müslümanlarının tarihleri ve mevcut durumlarına dair bazı tespitler ele alınacaktır.

KISA LİBERYA TARİHİ

Liberya, Afrika kıtası içinde diğer modern devletlerden kısmen farklı bir tarihe sahiptir. Zira bu ülke Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan ve bir şekilde özgürlüklerine kavuşmuş olan “eski kölelerin (freed slaves)” American Colonization Society tarafından 1820’li yıllardan itibaren Batı Afrika’ya taşınmasıyla ortaya çıkmıştır. Ülkenin millî sloganına bakılacak olursa bu köleleri “özgürlük aşkı” bu topraklara getirmiştir (*The love of liberty brought us here*).³ Ancak eski köleler, adını beşinci ABD başkanı James Monroe’dan alan şimdiki başkent Monrovia’daki bir adaya ayak bastıklarında bu toprakların gerçek sahibi olan -aralarında Müslümanların da bulunduğu- yerli

kabileler, gelenlere “özgürlük âşıkları” olarak bakmazlar. Fakat diğer kabilelerin aksine Müslümanlar yeni gelenlere yerleşimleri konusunda yardımcı olurlar. Mamafih sahip oldukları maddi ve askerî güçle yerli kabileleri kontrol altına alan bu yeni elit, 1847 yılında Liberya’yı kurar. ABD’nin anayasal sistemini esas alan ülkede yerli halka başta oy hakkı olmak üzere bir dizi anayasal hak tanınmaz. Böylece toplam nüfusun %5’ini oluşturan azınlık ülkeyi yönetmeye başlar. Okyanustan faydalanma imkânı, modern teknik donanımına sahip olma, okuma-yazma bilme ve yüksek eğitim seviyesi ile ABD kurumlarıyla güçlü ilişkilere sahip olmak gibi özellikleri sayesinde

Liberya, 1820'li yıllardan itibaren ABD'deki "eski kölelerin/freed slaves" vatanlarına geri dönmesiyle kurulmuştur. Ancak yurtlarına geri dönen bu Afrikalılar Batı dünyasının Hristiyan değerlerini de beraberlerinde getirmişlerdir.

de 1980'lere kadar ülkeyi yöneten elitlerle yerli halk arasında sürekli bir gerilim ortaya çıkar ve bu gerilim zaman zaman iç çatışmalara dönüşür. Tamamı Hristiyan olan, Batı medeniyetini üstün gören ve Batılı hayat tarzıyla ülkeyi kiliseler ve Amerikan tipi evlerle donatan bu elitlerle aralarında Müslümanların da bulunduğu 16 kabile arasındaki çekişme, Liberya ordusunda kıdemli çavuş olarak görev yapan Krahan kabilesine mensup Samuel Doe'nin 1980 yılındaki askerî darbesiyle son bulur. Ancak ülkenin ilk yerli başkanı olan Doe zamanında da ABD ile olan ilişkilerde bir değişiklik görülmez. Özellikle Reagan'la yakın ilişkiler geliştiren Doe, kabilecilik yaptığı için ülke içi istikrarı bir türlü sağlayamaz ve ülkede ABD'nin bölgedeki çıkarlarının da esaslı rol oynadığı iki iç savaş patlak verir (1989-1996, 1997-2003).⁴

200.000'den fazla kişinin öldüğü ve binlerce kişinin komşu ülkelerde mülteci olarak yaşamak zorunda kaldığı iç savaş sonrası yapılan ilk seçimde, kurulacak geçici hükümetin

başkanı olarak Harvard eğitilmiş ve ABD göçmeni bir siyahî ile yerli bir ebeveyne sahip olan Ellen Johnson Sirleaf seçilir. Sirleaf tarafından kurulan geçici hükümet ülkeyi 2011 yılındaki seçimlere hazırlar. Seçimlerin ilk turunda oyların %43,9'unu, ikinci turunda ise %90,7'sini alan Sirleaf başkanlığa seçilir.⁵

Liberya elmas, kauçuk, demir, kereste, balıkçılık gibi zengin kaynaklara sahip olmasına rağmen ülkede halkın %85'i işsizdir. İş imkânlarından yoksun olan halk, çareyi küçük çaplı ticarete yönelmekte bulmuştur.

LİBERYA'NIN MEVCUT DURUMU

Liberya'nın devlet olarak gelir elde edebildiği en önemli imkânı gemilere serbest dolaşım hakkı tanınmasıdır.

Dünyada nüfusu en hızlı artan ülkelerinin başında gelen Liberya'nın nüfusu 4 milyonu aşmış durumdadır.⁶ Topraklarının önemli bir kısmı "balta girmemiş" ormanlarla kaplı olan ülke, elmas, kauçuk, demir, kereste ve balıkçılık gibi sahalarda esaslı bir zenginliğe sahip olmasına rağmen halkın %85'i işsizdir ve günlük bir dolar civarında bir gelirle geçinmek durumundadır. Zira ülkenin en önemli gelir kaynaklarından olan kauçuk, binlerce dönümlük arazilerde bu ağaçların üretimini yapan ABD orijinli şirketlerin elindedir. Balıkçılık ise daha ziyade Avrupa devletlerinin idaresinde bulunmaktadır. Bir sahil şehri olan başkent Monrovia, limanların şehre bakan

tarafına inşa edilen devasa duvarlar sebebiyle halkının denizden neredeyse bihaber yaşadığı ender şehirlerden biridir. Sahilin liman bulunmayan kesimleri ise oteller ve zengin kesime ait lüks evler tarafından kuşatıldığından sıradan insanların bu alanlara girmeleri neredeyse imkânsız hale getirilmiştir.

Liberya'nın devlet olarak gelir elde edebildiği en önemli imkânı ise gemilere serbest dolaşım hakkı tanınmasıdır. Uluslararası taşımacılıkta aslında 50'den fazla ülkeye ait olan yüzlerce gemi, Liberya bandırası taşımaktadır. Bu sayede farklı ülkelere ait gemiler çok cüzî bir maddi külfetle önemli uluslararası yükümlülükten kurtulmaktadır.

Ülkenin en büyük problemlerinden biri yolsuzluk olduğundan vergi toplamada ve dolayısıyla altyapı hizmetleri sağlamada ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Su ve elektrik şebekesi şehir merkezlerindeki belli caddelerle sınırlı kalmıştır. İnsanlar çoğu sivil toplum kuruluşları tarafından açılan kuyular vasıtasıyla su temin ederken, elektrik ise daha ziyade mazotlu jeneratörler vasıtasıyla sağlanmaktadır.

Düzenli gelir getirecek iş imkânlarından yoksun olan halk, çareyi küçük çaplı ticarete yönelmekte bulmuştur. Özellikle başkent Monrovia'nın büyük bir pazar meydanını andırdığını söylemek mümkündür. Günü kurtarma telaşesindeki insanlar ellerine geçirdikleri iğneden ipliğe, sabundan ilaca kadar hemen her şeyi birbirlerine satarak hayatta kalmaya çalışmaktadır. Ülkenin ithalat-ihracat seviyesindeki yüksek ticari faaliyetini ise Hindistan ve Lübnan kökenli tüccarlar gerçekleştirmektedir.

Özellikle 2003 yılı öncesinde tecavüz hadiselerinin çok fazla olması, ülkede bu suça karşı bir bilinçlendirme kampanyası düzenlenmesine vesile olmuştur. AIDS'in de önemli bir

sorun teşkil ettiği Liberya'da hastane hizmetleri çoğunlukla misyoner kuruluşlar eliyle yürütülmektedir.

Eğitimin zorunlu hale getirilmeye çalışıldığı ülkede okullaşma da daha ziyade kiliselere bağlı kuruluşlar üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Ülkedeki üniversitelerin yalnızca biri devlet üniversitesi olup diğerleri genellikle Protestan kurumlara aittir.

İslamiyet'in Liberya'ya ulaşması miladi 10. yüzyıla kadar dayandırılmaktadır. İslam'ın Batı Afrika topraklarına Faslı Müslüman âlimlerin tebliğ faaliyetleriyle ulaştığı ifade edilmektedir. Ülke nüfusunun %30-35'i Müslüman'dır.

LIBERYA'DA İSLAM VE LIBERYALI MÜSLÜMANLAR

İslam'ın Liberya'ya Girişi

"1820 yılında yerleşimciler buraya geldiklerinde [bölgede hâkim olan] Sao Boso'nun yanı sıra yine neredeyse ondan daha güçlü bir kral, İbrahim Asisi de bölgede hâkimdi. İbrahim Asisi'nin ordusunda kılıçlı kalkanlı bin kadar süvari birliği vardı. Karşılaştığı düşmanlarının hepsini siler, yok ederdi. O da insanlara toprak verdi. Medine[-i Münnevve] ve burası arasında [hac ziyareti ve ticaret için] gidiş geliş yapılırken yolda tüccarların mallarını gasp eden insanlar vardı. İbrahim Asisi bu sebeple ordusunu Liberya ordusuyla birleştirerek bu yol güzergâhını temizlemek ve bu şekilde ticaret malzemelerinin güvenli bir şekilde taşınmasını istediğini bildirmek üzere elçisini Arapça bir mektup ile Monrovia'ya gönderdi. Baopulu'da sadece Arapça kitapların bulunduğu bir kütüphane var. Asisi çalışmaya oraya giderdi. İbrahim Asisi normal halk arasından hükümet katına yükselen tek kişidir. O sıralar herkes birbiriyle savaşıyordu ama o krala 'Benim askerim senin askerindir' dedi. Ardından o ticaret yolunu temizlediler. Pek çok kişi tarihi bilmeden burada yaşananları anlamaya çalışıyor."

Emmanuel Bowier, Liberya Eski Enformasyon Bakanı⁷

Liberyalı entelektüel ve eski bakan E. Bowier'in de ifade ettiği gibi İslam'ın Liberya'ya gelişi ABD tarafından insanların bu bölgeye göç ettirmesinden öncesine dayanmaktadır ve Liberya Ulusal İslam Konseyi başkanı Şeyh Kafumba Konneh'in⁸ belirttiğine göre bu tarih yaklaşık 500 yıldan fazla bir süre öncesine dayanmaktadır.⁹ Konuyla ilgili bir çalışmada A. Y. Kallay ise bu tarihi miladi 10. yüzyıla kadar dayandırmakta ve Liberya'nın da arasında yer aldığı Batı Afrika topraklarına İslam'ın Faslı Müslüman âlimlerin tebliğ faaliyetleriyle ulaştığını ifade etmektedir. Kallay'a göre Şeyh Abdullah b. Yasin önderliğindeki bu tebliğ hareketi bugünkü Liberya Müslümanlarını da oluşturan Mandingoların arasında hızla yayılmıştır. Mandingolar şimdiki Liberya'nın kuzeyinde İslami merkezler kurmuşlar ve bölgenin İslamlaşmasına öncülük etmişlerdir.¹⁰

İlerleyen yıllarda bölgede müstakil bir İslam devleti kurmayı başaran Müslümanlar, özellikle Mondingo ve Maraka Müslümanları önderliğinde pagan kabilelere karşı geniş çaplı İslami faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bilhassa İmam Samorie (1830-1900) döneminde yeni camilerin yapılması, Kur'an ezberinin teşvik edilmesi ve İslam'ın bölgeye tebliği noktasında önemli gelişmeler

yaşanmıştır.¹¹ Dolayısıyla Amerikalıların ilk olarak bölgeye geldikleri 1820 yılında Müslüman kabileler bölgede mukimdirler. Dahası koruma ve güvenliğin sağlanması konusunda Amerikalılara yardımcı dahi olmuşlardır.¹²

Ancak Amerika öncülüğünde getirilen "azatlı köleler" aynı zamanda önemli bir misyonerlik faaliyetinin kapısını da aralamış oldular. Amerikan tarzı kiliselerin hızla yayıldığı bölgede kurulan modern Liberya devleti de bir Hristiyan devlet olarak ortaya çıktı. O sırada Fransızlarla mücadele içinde olan Samorie İmamlığı da bu mücadelesini kaybedince bölgedeki Hristiyanlaşmanın önü bütünüyle açılmış oldu. Durum öyle bir hal aldı ki 1980 yılına kadar ki tüm Liberya başkanları piskoposlardan oluşmaktaydı.¹³

Liberya'da Müslümanlar resmî düzeyde iki kurum aracılığı ile temsil ediliyor. Ulusal Konsey

Modern Liberya'da Müslümanlar

Halihazırda dinî açıdan zengin bir çeşitliliğe sahip olan ülkede Müslümanların yanı sıra kabile dinleri, Hristiyanlık ve sayıları son derece az olsa da Bahaî varlığından söz etmek mümkündür. Ülkedeki 16 etnik grubun altısının büyük çoğunluğu Müslümanlardan oluşmaktadır. Bunların en kalabalık olanı başta Gine olmak üzere komşu ülkelere de dağılmış olan Mandingolardır. Katı verilerle desteklenmiş bir oranlamaya ulaşmak mümkün olmamakla birlikte Müslüman nüfus %30-35 arası bir orana sahiptir.¹⁴

Ülkede Müslümanlar dönemin Liberya başkanı William V. S. Tubman'ın (1941-1971) Hristiyan olmayan yerlilere ve Müslümanlara karşı uyguladığı açıklik politikasıyla

birlikte seçme ve seçilme hakkı ile hükümette temsil edilme imkânı bulmuşlardır. Liberya İslam Kongresi bu siyasetin akabinde 1960 yılında kurulmuş, Müslümanlar resmî temsil hakkına kavuşmuşlardır.¹⁵

1997 yılına kadar görece özgür bir ortamda yaşayan Müslümanlar, Charles Taylor'un seçimi kazanması ile yeniden büyük sorunlar yaşamaya başlamıştır. Müslüman karşıtı politikaları dayatan ve ülkenin Hristiyanlaşması için mücadele eden Taylor'a karşı Müslümanlar da direniş hareketine girişmişler, Muhammad Gomando öncülüğündeki bu mücadelelerini uluslararası baskılar neticesinde Taylor'un 2003 yılındaki istifasına kadar sürdürmüşlerdir.¹⁶

Müslümanların dünyevi meselelerini takip ederken, Müftülük de din işleri ile ilgileniyor.

Müslümanların Sosyokültürel Durumları

“Bizim burada yürüttüğümüz faaliyetleri ve yapılaşmamızı şu şekilde anlatmak mümkün: Benim başkanı olduğum Ulusal İslam Konseyi ülkedeki bütün İslami teşkilatların bir araya gelmesiyle şekillenmiştir. Şimdiye kadar savunduğumuz ve yapmaya çalıştığımız şey, ülkenin farklı eyaletlerindeki İslami örgütlerin, bulundukları eyalette İslam’ı yayması ve insanlara öğretmesi. Ayrıca bu örgütlerin, bu alanda ülkedeki en üst birim olan Liberya Ulusal İslam Konseyi’nin bir üyesi olmasını sağlamak. Ulusal İslam Konseyi’nin görevi ülkede İslami bilinçlendirme çalışması yürüten, çocuklara İslami eğitim veren, İslam’ı yayma çalışması içinde olan tüm örgütlere yardımcı olmak, onlar için güvenliği sağlamak ve çalışmalarını daha ileriye taşımaları için teşvikte bulunmaktır.”

Şeyh Kafumba Konneh, Liberya Ulusal İslam Konseyi Başkanı ¹⁷

1997 yılına kadar görece özgür bir ortamda yaşayan Müslümanlar, Charles Taylor’un seçimi kazanması ile yeniden büyük sorunlar yaşamaya başlamıştır.

Gelir düzeyleri oldukça düşük olan Liberya Müslümanlarının kendilerine ait kültür merkezi, okul, cami, yetimhane, radyo istasyonu, üniversite ve hastane gibi kurumlara ihtiyacı var.

Liberya'da Müslümanlar halihazırda resmî olarak iki farklı seviyede temsil edilmektedir; kendi tabirleri ile söylemek gerekirse Müslümanların "dünyevi ilişkilerini" düzenleyen bir ulusal konseyleri vardır. Başkanlığını hukukçu Kafumba Konneh'in yaptığı bu konsey ülkenin farklı eyaletlerinden gelen temsilcilerden oluşmaktadır. Ayrıca Müslümanlara ait sivil toplum örgütleri için de bir şemsiye kuruluş olarak işlev görmektedir. "Sırf dinî işler" ise Abubakari Soumaro'nun riyasetindeki "Müftülük" eliyle yürütülmektedir. Müftülük camilerin ve dinî eğitimin düzenlenmesinden sorumludur, ancak görevliler devlet personeli olmadıklarından "teberrularla" faaliyetlerini sürdürmektedir.

Müslümanlar eğitim faaliyetlerini kendi kurdukları okullar eliyle yürütmek-

tedir. Öğleden önce Arapça, öğleden sonra İngilizce eğitimin verildiği bu okullarda Kur'an-ı Kerim, hadis, siyer, tefsir ve akaid gibi temel İslam ilimleri okutulmaktadır. Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı bir müfredat çerçevesinde eğitim yapılan okullarda öğrenciler, hem Batı Afrika sınavları hem de genel Afrika sınavlarına girmelerini sağlayacak şekilde eğitim almakta ve birçoğu bu sınavlarda başarılı sonuçlar elde etmektedir. Arapça derslerinde de özellikle Suudi Arabistan ve Mısır müfredatı takip edilmektedir. Bu ülkelerde Liberyalılar için burs sınavları yapılmakta ve bu sınavlarda başarı gösteren çocuklar, ilgili ülkede burslu eğitim görebilmektedir. Böyle bir sürecin olmasının Liberya'ya ve özellikle Müslümanlara çok önemli bir destek olduğunu ifade eden Konneh şu bilgileri vermektedir:

"Ayrıca [yukarıda bahsi geçen] bu okullarda İngilizce eğitim gören çocuklar hukukçu olabilmektedir. Bu okul sisteminden mezun olanlardan bazıları yüksek mahkeme üyesi olarak bazıları ikinci yargıç olarak bazıları ise yine Liberya üniversitelerinde akademisyen olarak hizmet veriyor. Mezunlardan bazıları Liberya'da, Amerika'da ve diğer bazı ülkelerde doktor olarak çalışıyor. Yapmaya çalıştığımız, mümkün olduğunca iyi bir eğitim verebilmek. Okul öncesi eğitimden liseye kadar okullarımız var ancak bir yüksek okul ve üniversitemizin olmasını da çok istiyoruz. Çünkü halkımıza ancak bu şekilde etkili bir eğitim imkânı sunmuş oluruz. Aynı zamanda camilerimizi restore etmek veya yeni camiler inşa etmek niyetimiz de var. Bu camilerin içerisinde okulların olması ve eğitim verilmesi gerektiği görüşündeyiz. Çünkü eğitim verilmeyen bir cami tam olarak görevini ifa edemez. Camilerde namaz kılan kişiler neden çocuklarını uzakta bir okula göndersinler ki? Dolayısıyla okullar da bu ortamlardan istifade etmelidir."¹⁸

Başta Arap yarımadasında olmak üzere Liberya dışındaki üniversitelerde öğrenim gören Müslüman öğrencilerin daha ziyade ilahiyat, hukuk ve tıp alanına yönelindikleri anlaşılmaktadır.¹⁹ Müslümanların ehemmiyet verdiği

hususlardan bir diğeri gayrimüslim kesime tebliğ faaliyetidir. Daha ziyade eğitimli nesiller eliyle yürütülen bu faaliyetler esnasında değişik problemlerle karşı karşıya kalınmaktadır. Konneh bu durumu şu ifadeleriyle özetlemektedir:

"İslam'a karşı nefretle beslenen ayrımcılık ortadan kalkmış değildir. İslam'a karşı olan Hristiyanlar İslam'ın yayılmasını engellemek adına her türlü fırsatı değerlendirmeye çalışıyorlar. Bu sebeple çoğunlukla Müslüman olan kabileleri hedef alıyorlar. Camilerimizi, okullarımızı hedef alıyorlar. Ülkeyi şöyle bir dolaştığınızda bize ait olan bütün okulların mahvolduğunu, camilerimizin resim sergisi, sinema salonu, lokanta gibi kullanıldığını görebilirsiniz. Bu ülkede sahip olduğumuz her şeye zarar verdiler. Müslümanlar olarak bizler bu savaşta hedef alınmamıza rağmen biz, savaşın bizim sorunumuzu çözebilecek bir şey olmadığını gördük. Dolayısıyla bizler de barış sürecinde Hristiyan-Müslüman etkileşimine destek verdik."²⁰

Tüm bu zorluklarla mücadele etmek durumunda kalan Liberya Müslümanlarının gelir düzeylerinin de oldukça alt seviyede seyrettiği ifade edilmelidir. Liberya Müslümanları, daha ziyade Gine ve Sierra Leone gibi komşu ülke Müslümanları ile Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleriyle kurulan ilişkiler çerçevesinde

finansman ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadırlar. Ancak bir dizi temel gereksinimleri söz konusudur. Bunların başında başkentte inşa edilmesi gereken prestijli bir kültür merkezi yer almaktadır. Yine okulların ve camilerin durumlarının düzeltilmesi, yetimhanelerinin tadili,²¹ su kuyularının açılması gibi tüm

Müslümanlar eğitim faaliyetlerini kendi kurdukları okullarda yürütmektedir.

Afrika ülkeleri için geçerli ihtiyaçları vardır. Müslümanların, nüfusları birkaç binle ifade edilen Bahaîlerin bile sahip olduğu radyo istasyonundan mahrum olmaları büyük eksiklik teşkil etmektedir. Liberya Ulusal İslam Konseyi Başkanı Kafumba Konneh'in zikrettiği gibi, misyoner kuruluşların ülke genelinde sahip olduğu kilise üniversiteleri ve onlarca hastaneye/kliniğe karşılık Müslümanların tek bir üniversite ve hastaneleri bulunmamaktadır.²² Yine özellikle İslam aile ve miras hukuku alanındaki düzenlemeler için Şeriat Mahkemeleri talebi güçlü bir şekilde dile getirilmeye başlanmıştır.²³

Liberya Müslümanlarının Türkiye Müslümanlarına yaptığı çağrıda üç

önemli husus öne çıkmaktadır. Birincisi Afrika'ya artan ilgisinin farkında oldukları Türk Dışişleri'nin Liberya'da bir elçilik açması. Bu hususun iki ülke arasındaki ilişkileri özellikle de Müslümanların ülke içindeki durumlarını güçlendireceği açıktır. İkincisi ise Türk iş adamlarının bu ülkede yatırım yapması. Ancak özel ricaları, Avrupa ve Amerikalılar gibi ülkenin zenginliklerini dışarıya götürmeye yönelik değil, ülke insanına da katkısı olacak yatırımlar yapılması. Son olarak Liberyalı Müslüman gençlere Türkiye üniversitelerinde eğitim görme imkânı sağlanması. Özellikle tıp, mühendislik, iletişim ve ziraat alanlarında yetişmiş insan ihtiyacı açısından bu husus önemli görülmektedir.

Geleceğe Dair Perspektifler

"Liberya'daki Müslümanlar gerçekten oldukça zor şartlarda yaşıyor. Bizler İslami hassasiyetlere uygun bir yaşam sürme noktasında sorumluyuz. Örneğin içerisinde alkol barındıran şeylerin içilmemesi, yenmesi haram olan şeylerin yenmemesi, kızlarımızın gayrimüslimlerle evlendirilmemesi gibi konular bizim için önemli. Müslümanların Hristiyanlarla evlenmesine izin vermiyoruz. Onların yemeklerini yememek, ancak onlara bizim yemeklerimizden ikram etmek gibi bir yaklaşımımız var. Fakat Hristiyanlar bu durumu sanki onlara yukarıdan bakıyor, onları hor görüyormuşuz gibi algılıyormuş. Elbette ki bizim amacımız bu değil. Çocuklarımızı onların okullarına göndermiyoruz, bu durumda da bizi asla değişmeyen ve yeniden yapılandırılması gereken insanlar olarak görüyorlar. Bizim sorumluluğumuz, insanlarımızı Kur'an'ı ve İslam'ı öğretmek. Ancak onlar bizi gerici insanlar olarak görüyorlar. İşte Liberya'daki Müslümanların durumu tam olarak bundan ibaret."

Şeyh Kafumba Koneh, Liberya Ulusal İslam Konseyi Başkanı²⁴

Birtakım istatistiklere göre Avrupa ve Amerikan toplumunun el ve ayaklarını kelepçeleterek gemilere doldurup kendi ülkelerine taşıdığı Afrikalı kölelerin sayısı 20 milyonu

aşkındır. Önemli bir kısmı Müslümanlardan oluşan bu kölelerin birçoğu yolda vefat etmiş, karaya ulaşabilenler ise uzun yıllara dayanan bir esaret dönemini yaşamıştır.

Batı dünyası, köleliği kaldırmayı düşündüğü 1815 yılından itibaren, aslında bir şekilde kendi toplumlarında doğup büyüyen yeni bir köle kuşağıyla karşı karşıyaydı. Bu insanlara ne yapılacağı konusunda İngiltere, Fransa ve ABD ortak bir yöntem seçti: “Özgürlük” kavramı esas alınarak elden geldiğince çok köleyi Afrika’ya geri göndermek. Bu çerçevede İngiltere, başkenti Freetown (Özgür Şehir) olan Sierra Leone’yi; Fransa, başkenti Libreville (Özgür Şehir) olan Gabon Devleti’ni ve ABD’de Liberya’yı (Özgürlük Ülkesi) kurdu.

Özgür kalan kölelerin geri gönderilme sebepleri olarak perde arkasında şunlar yer almaktadır:

- a) Zihnî açıdan geri olan bu kişilerin toplum içinde yeri yoktur.
- b) Toplumdaki ırkçılık bu kişilerle sıhhatli bir şekilde bir arada yaşamaya izin vermez.
- c) Bu kişilerin varlığı henüz özgür olmayan kölelere kötü örnek olmakta, onlara özgürlük aşkı aşılamaktadır.
- d) Sanayileşme ile birlikte artık bu insanlara ihtiyaç kalmamıştır.

Liberya özelinde geri dönenlerin karraya ayak bastıkları toprakların insanlarıyla olan ilişkileri, İbn Haldun’un galip-mağlup ilişkisine dair zikrettiklerine fazlasıyla benzemektedir. Zira *Mukaddime*’ye göre “Mağlup, galibe tâbidir. Başta kılık-kıyafet olmak üze-

re hemen her hususta tâbi olduğu bu kimselerin peşinden gitmektedir. Zira insan kendisini yenen kişilerin birtakım maddi sebepler yüzünden değil de sahip oldukları kemâlât dolayısıyla bu sonucu elde ettiğini düşünür. Böylece efendi kabul ettiği kişiler gibi yaşayarak onlara bağlılık seviyesini yükseltmeye çalışır.” Liberya’nın 1820’li yıllardan itibaren süregiden mevcut durumunun en güzel tasviri bu cümlelerle yapılabilir. Ülke, tarihi boyunca belki hiç sömürgeleştirilmedi ama yaşadıkları dönüşüm neticesi her biri birer sömürge valisini andıran yönetici elitler tarafından idare edilmekten de kurtulamadı. Tüm bu olumsuz yapı, bölgenin önemli bir nüfus unsurunu oluşturan Müslümanların yaşamlarını da doğrudan etkiledi.

2005 yılındaki seçimlerle birlikte kınılğan bir ateşkes ortamında yeniden yapılanma sürecine giren ülkede, iç savaşın gözle görülebilecek bütün izleri yok edilmeye çalışılarak acı hatıraların unutturulması hedef-

lenmiş olsa da toplum içi dengeleri gözetmeyen mevcut adaletsiz yapının bu şekilde geçici çözümlerle sürdürülmesi pek de mümkün gözükmemektedir.

Liberya, kapitalist dünyanın çağımıza hediyesi olan çok sayıdaki ülkeden biridir. Bu dünyanın felsefi temelleri, yani liberal sistemi dünyamız insanların sırtlarında taşıma imkânı, Liberya halkının limanlarını ve kauçuk çiftliklerini yabancılara daha fazla ne kadar kullandırabilecekse o kadardır. Yakın bir dönemde bir iç savaşın patlak vermesi muhtemel olan Liberya’nın olduğu kadar, tüm dünyanın da vicdanının sesi doğrultusunda hareket eden ve adalet kavramını önceleyen bir siyasi yaklaşıma ihtiyacı bir zorunluluğa dönüşmüş durumdadır.

Bu şartlar altında yaşayan Liberyalı Müslümanların en üst düzey temsilcisi Kafumba Konneh’in ülkemiz Müslümanlarına yaptığı şu çağrı bu açıdan son derece anlamlıdır:

“Liberya’daki Müslümanların büyük bir çoğunluğunu Sünniler oluşturuyor. Öncelikli olarak Suudi Arabistan, Mısır, Kuveyt, Katar kısmen de olsa Bahreyn ile iyi ilişkiler içerisindeyiz. Çünkü bu ülkeler bize yardım ediyor, biz de onlara yardımcı olmaya çalışıyoruz. Türkiye ile ilişkilerimiz konusuna gelecek olursak, şu ana kadar Türkiyeli Müslümanlarla Liberyalı Müslümanlar arasında bir ilişki kurulmuş değil. Ancak Türkiye ile ilişki içerisinde olmayı tabii ki isteriz. Çünkü diğer ülkeler sadece dinî eğitim alanında bizim çocuklarımıza burs sağlıyorlar, ancak bugün Liberya’da bizim doktorlara, mühendislere, kitle iletişim uzmanlarına, ziraatçılara ihtiyacımız var. Ve inanıyoruz ki, Türkiye’den bu alanlarda eğitim desteği sağlamamız durumunda, çocuklarımız tıp ve diğer alanlarda eğitim alabilirler. Bu alanda bir şeyler yapabilmeyi gerçekten çok istiyoruz.”²⁵

Ülke, tarihi boyunca belki hiç sömürgeleştirilmedi ama yaşadıkları dönüşüm neticesi her biri birer sömürge valisini andıran yönetici elitler tarafından idare edilmekten de kurtulamadı.

SON NOTLAR

¹ *Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia (TRC)*, Monrovia: 2009, c. II, s. 94.

² Bu konuda Osmanlı arşiv belgeleri de kullanılarak hazırlanan yetkin bir çalışma için bk. Hatice Uğur, *Osmanlı Afrikası'nda Bir Sultanlık: Zengibar*, İstanbul: Küre Yayınları, 2005.

³ Bu ifade ülkenin ulusal ambleminde de yer almaktadır, http://en.wikipedia.org/wiki/Liberia#mediaviewer/File:Coat_of_arms_of_Liberia.svg

⁴ Liberya tarihine dair geniş malumat için bk. Emmanuel Bowier, "Liberya'nın kanlı tarihi: Elmas, altın, petrol ve ABD", (Röportaj: Özgür Kavak), <http://www.dunyabulteni.net/haber/149881/liberyanın-kanli-tarihi-elmas-altin-petrol-ve-abd-ozgur-kavak> (erişim tarihi: 20.03.2014). Liberya Enformasyon eski Bakanı olan Emmanuel Bowier, ülkenin en önemli entelektüellerinden birisidir. İç savaş esnasında Müslümanların takındığı tutumu Liberya Ulusal İslam Konseyi Başkanı Şeyh

Kafumba Konneh şu ifadeleriyle özetlemektedir: "Savaş sırasındaki rolümüzü iki şekilde açıklayabiliriz: İlki, biz Liberya Ulusal İslam Konseyi'nde insanlara bu sorunun savaş meydanında çözülmeceğini öğretmeye çalıştık. Bu sebeple Hristiyanlarla bir araya geldik ve barış adına çalışabilmek için önce Dinlerarası Teşvik Komitesi'ni sonra da Liberya Dinlerarası Konseyi'ni kurduk. Bizden bazı Müslümanlar savaşıma karar vermişti. Ancak herhangi bir insanın herhangi bir nedenle öldürülmesine asla izin vermeyeceğimizi söyledik. Aslında her iki tarafı da bu şekilde ikna ettik ve hep birlikte özgürlük mücadelesi vermeye karar verdik. Başkan Taylor'un ülkeden sürülmesine kadar, bazı liderler ve başkanlarla bir araya geldik ve birlikte kararlar aldık. Daha sonra hükümet değişikliğine gidildi. Bir seçim gerçekleştirildi ve şimdiki hükümet başa geldi." Kafumba Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", (Röportaj: Özgür Kavak), http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPL_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014). Emmanuel Bowier ve Kafumba Konneh ile yapılan bu röportajlar için bk. Ek.

⁵ "Liberia, 2011 Presidential and Legislative Elections", <http://www.necliberia.org/results2011/> (erişim tarihi: 21.03.2014).

⁶ Dünya Bankası'nın 2012 yılı verilerine dayanarak verdiği rakam 4.190.000 kişidir, bk. <http://data.worldbank.org/country/liberia> (erişim tarihi: 20.03.2014).

⁷ Bowier, "Liberya'nın kanlı tarihi: Elmas, altın, petrol ve ABD", <http://www.dunyabulteni.net/haber/149881/liberyanın-kanli-tarihi-elmas-altin-petrol-ve-abd-ozgur-kavak> (erişim tarihi: 20.03.2014).

⁸ Liberya'nın en önemli Müslüman lideri Şeyh Kafumba Konneh, halihazırda ülke Müslümanlarının temsilcisi mesabesindeki Liberya Ulusal İslam Konseyi Başkanlığı'nı yürütmektedir. Emekli bir sulh hâkimi olan Konneh, özellikle iç savaş yıllarında barış girişimcisi olarak esaslı bir rol oynamış, iç savaşın sonlandırılması sürecinde aktif bir şekilde yer almıştır. Savaş sonrası insan hakları ihlallerine dair BM adına hazırlanan *Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia (TRC)* başlıklı metnin yazımına katkıda bulunmuştur.

⁹ Müslümanların 1300'lü yıllarda bu topraklara geldiği varsayılmaktadır, bk. Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014).

¹⁰ A. Y. Kallay, "Muslims in Liberia", *MWL Journal*, (Jumad al-Oula 1427/June 2006), s. 39-40.

¹¹ Kallay, s. 40.

¹² E. Bowier bu konuda şunları aktarmaktadır: "Mandingolar ve buraya sonradan gelen insanlar dost oldular. Mandingolar, o bölgede kurulan Hristiyan koloniyi de korudular. Kendileri Müslümandı, ama Hristiyanları da korudular. Korumasalar, bu yabancı ülkenin dışına sürülürlerdi." "Liberya'nın kanlı tarihi: Elmas, altın, petrol ve ABD", <http://www.dunyabulteni.net/haber/149881/liberyanın-kanli-tarihi-elmas-altin-petrol-ve-abd-ozgur-kavak> (erişim tarihi: 20.03.2014).

¹³ Kallay, s. 40. İmam Samorie, 1882-1898 yılları arasında süren ve 16 Yıl Savaşı olarak adlandırılan bu savaşta esir düşmüş ve Gabon'a sürgün edilmiş, 1900 yılındaki vefatına kadar orada kalmıştır.

¹⁴ Şeyh Kafumba Konneh kendisiyle 2010 yılı sonlarında yaptığımız röportajda şu bilgileri vermektedir: "Müslüman nüfusun içerisindeki gerçek yüzdeliğinin %32-35 olduğunu sanılıyor. Ortaya çıkan asıl çatışma Müslümanların mevcut hükümetin Amerika'ya hizmet ettiğini bilmelerinden kaynaklanıyor. Uluslararası dokümanları okuduğunuzda bizim Müslümanların oranını %35 olarak söylediğimizi, onlarınsa aslında %15 olan Hristiyan nüfus oranını %30 civarında söylediklerini görürsünüz. Uluslararası hesaplamalarda Müslümanlar, Hristiyanlardan sayıca fazla durumdadır. Sayıca fazla olan bu Müslümanlar geleneksel haktan oluşmaktadır. Biz Müslümanlar, onlar ise Hristiyanlar olarak karşı tarafı kendi dinine geçirme mücadelesi vermekteyiz." Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014). Kallay da 2006 yılında yazdığı bir yazısında bu oranı %30 olarak vermektedir, s. 41.

Kimi araştırmalar ise bu oranı oldukça düşük gösterme eğilimindedir. Mesela ABD menşeli resmî bir raporda bu oran %12,2 olarak gösterilir. Rapora göre Hristiyan nüfusun oranı ise %85,5'tir. "2010 Report on International Religious Freedom", <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/148698.htm> (erişim tarihi: 21.03.2014). Bir başka araştırma ise bu oranı %25 olarak vermektedir: <http://www.muslimpopulation.com/africa/Liberia/Liberian%20Muslims%20and%20the%20African%20Napoleon.php> (erişim tarihi: 21.03.2014).

¹⁵ Kallay, s. 40-41.

¹⁶ Kallay, s. 41.

¹⁷ "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014).

¹⁸ Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014).

¹⁹ Konneh bu hususta şu bilgileri aktarmaktadır: "Çocuklarımızdan bazılarını bizim için burs imkânı sağlayan Suudi Arabistan, Mısır, Kuveyt, Katar ve Afrika İslam Merkezi'nin bulunduğu Sudan gibi ülkelere göndererek buralarda eğitim almalarını ve ilim adamı olmalarını sağlıyoruz. Bu çocuklar geri döndüklerinde ya burada imam ve müezzin olarak hizmet veriyorlar ya da İslami okullarda çocuklara eğitim veriyorlar. Ayrıca hem Müslümanlara hem de gayrimüslimlere yönelik İslam'ı yayma çalışmaları da yapıyorlar." Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014).

²⁰ Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014).

²¹ Konneh yetimhanelerle ilgili olarak "Amerikan emperyalizminden dolayı, özellikle George Bush döneminde Bush yönetiminin bu konuya karışması" sebebiyle olumsuzluklar yaşandığını ifade etmektedir. Belirttiğine göre "Aslında o dönemde sadece Liberya'da değil bütün Afrika'da bu durum yaşandı. Bizleri engellediler ve çalışmaları durdurdular. Dolayısıyla bizler her hafta yetimhanenin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz. Allah'a şükür ki, İslam Kalkınma Bankası yetimhane binasının yapılması için bize finansman sağladı. Yetimhanenin ihtiyaçlarını karşılamak konusunda çok zor zamanlar geçiriyoruz. Bu yetimhaneye destek olanlara gerçekten teşekkürlerimizi sunmak isteriz." Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014).

²² Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014).

²³ Abdullah S. L. Sarnoh, "The Status of Liberian Muslims and the Advocacy for Sharia Courts", (November 15, 2002), <http://theliberiandialogue.org/2012/04/02/the-status-of-liberia-muslims-and-the-advocacy-for-sharia-courts/> (erişim tarihi: 21.03.2014).

²⁴ Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014).

²⁵ Konneh, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPl_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014). Liberya Müslümanlarının mevcut durumuna dair değerlendirmeler için ayrıca bk. Sabir Abdüllatif, "Liberian Muslims and the African Napoleon", (İngilizceye çev. Abdelazim R. Abdelazim), <http://www.muslimpopulation.com/africa/Liberia/Liberian%20Muslims%20and%20the%20African%20Napoleon.php> (erişim tarihi 21.03.2014).

KAYNAKÇA

Abdüllatif, Sabir, "Liberian Muslims and the African Napoleon", (İngilizceye çev. Abdelazim R. Abdelazim), <http://www.muslimpopulation.com/africa/Liberia/Liberian%20Muslims%20and%20the%20African%20Napoleon.php> (erişim tarihi 21.03.2014).

Bowier, Emmanuel, "Liberya'nın kanlı tarihi: Elmas, altın, petrol ve ABD", (Röportaj: Özgür Kavak), <http://www.dunyabulteni.net/haber/149881/liberyanın-kanli-tarihi-elmas-altin-petrol-ve-abd-ozgur-kavak> (erişim tarihi: 20.03.2014).

Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia (TRC), Monrovia: 2009.

<http://data.worldbank.org/country/liberia> (erişim tarihi 20.03.2014).

Kallay, A. Y., "Muslims in Liberia", MWL Journal, Jumad al-Oula 1427/June 2006.

Konneh, Kafumba, "Müslümanlar Varlık Mücadelesi Veriyor", (Röportaj: Özgür Kavak), http://www.timeturk.com/tr/2010/12/24/muslumanlar-varlik-mucadelesi-veriyor.html#.UytNuPI_u3M (erişim tarihi: 20.03.2014).

Sarnoh, Abdullah S. L., "The Status of Liberian Muslims and the Advocacy for Sharia Courts", (November 15, 2002), <http://theliberiandialogue.org/2012/04/02/the-status-of-liberia-muslims-and-the-advocacy-for-sharia-courts/> (erişim tarihi: 21.03.2014).

"2010 Report on International Religious Freedom", <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/148698.htm> (erişim tarihi 21.03.2014).

"Liberia, 2011 Presidential and Legislative Elections", <http://www.necliberia.org/results2011/> (erişim tarihi: 21.03.2014).

EK: LİBERYA MÜSLÜMANLARININ VARLIK MÜCADELESİ

Röportaj: Özgür Kavak

Şeyh Kafumba Konneh, ülke Müslümanlarının temsilcisi mesabesindeki Liberya Ulusal İslam Konseyi Başkanlığı'nı yürütmektedir. Emekli bir sulh hâkimi olan Konneh, özellikle iç savaş yıllarında barış girişimcisi olarak esaslı bir rol oynamış, iç savaşın sonlandırılması sürecinde aktif bir şekilde yer almıştır. Savaş sonrası insan hakları ihlallerine dair BM adına hazırlanan Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia (TRC) başlıklı metnin yazımına katkıda bulunmuştur.

Efendim sizinle konuşma talebimizi kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Öncelikle sizi tanımakla başlayalım. Kısaca kendinizden bahseder misiniz?

Ben Şeyh Kafumba Konneh. 4 Şubat 1944'te Liberya'nın 15 eyaletinden biri olan Nimba'da doğdum. Gelecekte okullarda İslami eğitim aldım. 1959 yılında İslami hizmetlerde bu-

lunmak üzere çalışmalar yürütmeye başladım. Bu süreçte ülke içindeki farklı Müslüman kabilelerle bir arada bulundum. Esas itibarıyla İslam'ın Liberya genelinde yayılması için çalışmalar yaptık. Bu kabilelerin ekseriyeti Müslümanlardan oluşuyordu ve ticaretle ilgileniyorlardı. Ancak dinlerinden dolayı diğer kabileler tarafından ayrımcılığa uğramaktaydılar.

1964 yılında Liberya hukuku üzerine eğitim almaya karar verdim. Bu şekilde kendi insanlarımıza karşı yürütülen ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik bir mücadeleye başlamış oldum. Eğitimi tamamlayarak sulh hâkimi olarak göreve atandım. Daha sonra bölge temsilcisi oldum. Ardından yeniden İslamiyet'e hizmet ve tebliğ ile ilgili çalışmalar yürütebilmek adına emekli oldum ve kendimi bu görevi yerine getirmeye adadım. Takip eden süreçte 30 seneden fazla bir müddet Liberya Müslüman Birliği

Genel Sekreteri olarak hizmet verdim. Ardından, başkent Monrovia'ya yerleşme teklifi aldım ve buraya geldim. Burada öncelikle Liberya tarihini halkıma anlatmaya başladım. İslami konuları ele alan bir TV programı hazırladım. Bu TV programı iç savaşın başlangıcına kadar devam etti. Liberya Müslüman Birliği Konseyi'nde genel sekreter olarak hizmet verirken, iç savaş vuku buldu ve bu süreçte mevcut anlaşmazlıkların giderilmesi için barışı savunmak hakikaten çok gerekli hale geldi. Bu meyanda Hristiyanlar ile irtibata geçtik ve Dinler Arası Teşvik Komitesi olarak bilinen geçici bir cemiyet kurduk. Bu cemiyet ile barış süreci başlatıldı ve Batı Afrika liderleri bu cemiyete katılmaya teşvik edildi. Hazırladığımız barış belgeleri "Liberya Eşit Barış Planı" olarak tanınmaya başladı. Bu dönemde ayrıca Birleşmiş Milletler için çalışmaya başladık. 1998 yılındaki ilk seçimlerden sonra, kurmuş olduğumuz bu geçici cemiyeti, dinler arası kalıcı bir konseye dönüştürdük. Liberya Dinler Arası Konseyi, Liberya Ulusal İslam Konseyi olarak bilinen İslami bir teşkilat ile Liberya Kilise Konseyi ola-

rak bilinen Hristiyan bir teşkilattan oluşmaktadır. Bu kurum hâlâ barış ve ülke içerisindeki düzeni sağlamak için çalışmalar yürütmektedir. Ben de hâlihazırda Liberya Ulusal İslam Konseyi'nde hizmet vermekteyim.

Sizin şahsi tarihinizden Liberya tarihine geçelim müsaadenizle. Buraya gelmeden önce yaptığımız araştırmalarda ülkeniz hakkında doyurucu bir şekilde bilgilenme şansımız olmadı. Dolayısıyla aslında hakkında pek de bir şey bilmediğimiz bir ülkedeyiz. Bize biraz ülkenizden bahsedebilir misiniz?

Liberya, bir Batı Afrika bölgesi olarak önceden Mende Ormanı olarak biliniyordu. Mende halkı burada yaşamaktaydı. Liberya, ABD'de kölelere özgürlüklerinin verilmesiyle başlayan süreçte hususi bir önem kazandı. Çünkü özgürleştirilen köleler ABD'de yaşamaya devam ederlerse, er ya da geç Amerikan hükümetine karşı yine bir ayaklanma çıkartabilirlerdi. Dolayısıyla eskiden köle olan siyahi halkı yerleştirmek adına Afrika'da bir yer bulmak zorunluluk arz etti ve Liberya aranan bu yer için uygun görüldü.

Burada affınıza sığınarak araya girmek istiyorum. ABD beraberindeki eski kölelerle buraya geldiğinde aralarında Müslümanların da bulunduğu yerli halk bu topraklarda mukim değil miydi?

İslam'ın Liberya'ya gelişi ABD tarafından insanların bu bölgeye göç ettirilmesinden 500 yıldan fazla bir süre öncesine dayanmaktadır. Amerikalıların ilk olarak bu bölgeye gelmeleri ise 1820 yılında gerçekleşmiştir. Aslında belirtmek gerekir ki, bölgede zaten mukim olan Müslüman kabileler, korumaya ve güvenliğin sağlanması konusunda Amerikalılara çok yardımcı olmuşlardır. Ardından bir hükümet kuruldu ve artık Liberya mücerret bir devlet hüviyetine büründü. Ancak ABD göçmeni köleler tarafından kurulan hükümet, yerli kabileleri bertaraf etmeye başladı çünkü onlara birtakım haklar verilirse sorun çıkacağını düşündüler.

Peki Müslümanların toplum içindeki konumlarından bahsedebilir misiniz? Söz gelimi Müslümanlar ülke nüfusu içinde ne kadarlık bir yüzdeye sahipler?

Liberya'daki Müslümanlar gerçekten oldukça zor şartlar altında yaşıyor. Bir bakıma bizim sorumluluğumuz İslami hassasiyetleri gözetmek ve yaşatmak diyebiliriz. Örneğin içerisinde alkol barındıran şeylerin içilmemesi, içerisinde yenmesi haram olan şeylerin yenmemesi, kızlarımızın gayrimüslimlerle evlendirilmemesi vb. konularda bilinçlendirme çalışmaları yapıyoruz. Gayrimüslimlerin yemeklerini yemiyor ancak kendi yemeklerimizden onlara ikram ediyoruz. Bu durum sanki onları hor görüyormuşuz gibi algılanıyormuş. Ancak bizim amacımız tabii ki bu değil. Çocuklarımızı onların okullarına göndermiyoruz. Bu durumda da bizi asla değişmeyen ve yeniden yapılandırılması gereken insanlar olarak görüyorlar. Ancak bizim sorumluluğumuz, insanlarıımıza Kur'an'ı ve İslam'ı öğretmek. İnancımızı korumak için uyguladığımız bu kurallar nedeniyle onlar bizi

gerici insanlar olarak görüyorlar. İşte Liberya'daki Müslümanların durumu tam olarak bundan ibaret.

Yüzdelik bir oran vermeniz mümkün mü peki?

Liberya nüfusu içerisinde Müslüman nüfusun gerçek oranının %32-35 olduğunu tahmin ediyoruz. Uluslararası kaynaklar ise, aslında %15 olan Hristiyan nüfus oranının %30 civarında olduğunu belirtiyor. Her halükârda Müslümanlar Hristiyanlardan sayıca fazla durumdadır.

Ülkede 1989-2003 yılları arasında aralıklarla da olsa uzun bir iç savaş yaşandı. Liberya tarihinin en belirgin vasfı galiba bu iç savaşlar. Bu çatışmaların temel sebepleri nelerdir?

Liberya'daki Batı modeli devleti kuranlar Ameriko-Liberyalılardır. Bu devlet kuruldu ve devletin görevi, kapıları tüm gruplara açmaktı. Bu sebeple sloganımız "Liberya tek millet, Liberyalılar tek halktır." idi. Ancak Ameriko-Liberyalılar ile yerli Liberyalılar birbirlerinden ayrı iki unsur olarak görüldü. Bu bölünmenin bir sonucu olarak 12 Nisan 1980'de oranları toplam nüfusun %5'inden az olan bu insanların kurduğu hükümet devrildi. Bu darbenin öncesinde, gayrimüslim halka İslam'ın yabancı bir din olduğu ve bu dine ait olanların da yabancı oldukları aşılanmıştı. Kafalardaki bu yanlış düşünce, askerî darbenin ardından bütün ülkeye yayıldı. Müslümanlarla çalışma konusunda çok dikkatli davranmaya başladılar. Çünkü bizi ibadet dili Arapça olan ve İslami bir hayat yaşayan yabancılar olarak görüyorlardı. Darbeden önce geleneksel İslami eğitim veren okullar, darbeden sonra İngilizce ve Arapçanın öğretildiği modern okullara dönüştürüldü. Bu öğrenciler eğitim almak için Suudi Arabistan'a, Mısır'a, Kuveyt'e gönderildiler. Eğitimlerini tamamlayanlar İslam'ı öğretmek için Liberya'ya geri geldiler. Bu durum oldukça dikkat çekti. İslam'a karşı

Liberya'daki Müslümanlar gerçekten oldukça zor şartlar altında yaşıyor. Bizim üzerimize düşen de buradaki İslami hassasiyetleri gözetmek ve yaşatmak.

Ulusal İslam Konseyi'nin görevi, ülkede İslami bilinçlendirme çalışması yürüten, çocuklara İslami eğitim veren, İslam'ı yayma çalışması içinde olan tüm örgütlere yardımcı olmak.

nefreti körükleyen uygulamalar nedeniyle Müslümanlara karşı ayrımcılık devam etti. Ameriko-Liberyalılar ve yerel Liberyalılar sendromundan dolayı yerli Liberyalılar Ameriko-Liberyalılar tarafından sürüldüler. İslam'a karşı olan bu Hristiyanlar, İslam'ın yayılmasını engellemek adına her türlü fırsatı değerlendirmeye çalıştılar. Bu sebeple çoğunlukla Müslüman olan kabileleri hedef aldılar. Camilerimizi, okullarımızı hedef aldılar. Ülkeyi şöyle bir dolaştığınızda Müslümanlara ait olan bütün okulların mahvolduğunu, camilerimizin resim sergisi, sinema salonu, restoran gibi kullanıldığını görebilirsiniz. Bu ülkede sahip olduğumuz her şeye zarar verdiler. Ülkede Müslümanlar hedef alınmasına rağmen, biz savaşın bizim sorunumuzu çözebilecek bir şey olmadığını biliyoruz. Dolayısıyla barış sürecinde Hristiyan-Müslüman etkileşimine destek verdik.

Savaş sürecinde Müslümanların rolünü daha ayrıntılı vermeniz mümkün mü? Sözelimi biz biliyoruz ki bir orta Afrika ülkesi olan Ruanda'daki Tutsi-Hutu iç savaşında Müslümanlar ellerinden geldikçe katliamları engellemeye çalışmışlar ve adaletten ayrılmayarak bir örneklik göstermişler. Hatta gözlemleyebildiğimiz kadarıyla savaş sonrasında, onların bu tutumu nedeniyle Ruanda'da İslamiyet hızla yayılmaya başlamış.

Savaş sırasındaki rolümüzü iki şekilde açıklayabiliriz: İlki biz Liberya Ulusal İslam Konseyi'nde insanlara bu sorunun savaş meydanında çözülemeyeceğini anlatmaya çalıştık. Bu sebeple Hristiyanlarla bir araya geldik ve barış adına çalışabilmek için önce Dinler Arası Teşvik Komitesi'ni sonra da Liberya Dinler Arası Konseyi'ni kurduk. Bizden bazı Müslümanlar savaşıma karar vermişti. Ancak herhangi bir insanın herhangi bir nedenle öldürülmesine asla izin vermeyeceğimizi söyledik. Aslında her iki tarafı da bu şekilde ikna ettik

ve hep birlikte özgürlük mücadelesi vermeye karar verdik. Başkan Taylor'un ülkeden sürülmesine kadar, bazı liderler ve başkanlarla bir araya geldik ve birlikte kararlar aldık. Daha sonra hükümet değişikliğine gidildi. Bir seçim gerçekleştirildi ve şimdiki hükümet başa geldi.

Ülkedeki Müslümanların siyasi yapılanmaları ve hâlihazırda hükümetle olan ilişkileri hakkında ne dersiniz?

Bizim burada yürüttüğümüz faaliyetleri ve yapılanmamızı şu şekilde anlatmak mümkün: Benim başkanı olduğum Ulusal İslam Konseyi ülkedeki bütün İslami teşkilatların bir araya gelmesiyle şekillenmiştir. Şimdiye kadar savunduğumuz ve yapmaya çalıştığımız şey, ülkenin farklı eyaletlerindeki İslami örgütlerin, bulundukları eyaletlerde İslam'ı yaymasına ve insanlara öğretmesine destek olmak ve bu örgütlerin en üst birim olan Liberya Ulusal İslam Konseyi'nin bir üyesi olmasını sağlamak. Bu bağlamda Ulusal İslam Konseyi'nin görevi, ülkede İslami bilinçlendirme çalışması yürüten, çocuklara İslami eğitim veren, İslam'ı yayma çalışması içinde olan tüm örgütlere yardımcı olmak, onlar için güvenliği sağlamak ve çalışmalarını daha ileriye taşımaları için teşvikte bulunmaktır.

Ülkedeki dinî eğitime ve özellikle imam ve müezzinlerin eğitimleri konusuna gelmek istiyorum. Burada bulunduğumuz süre zarfında birkaç okulu ve birçok camiyi ziyaret etme fırsatı bulduk. Ancak söz gelimi Monrovia'nın en büyük camisinde dinlediğimiz ezan dahi maalesef son derece anlaşılabilir bir telaffuzla okunmaktaydı. Bu ve benzeri olumsuz örnekleri iyileştirme adına neler yapıyorsunuz?

Daha önce de söylediğim gibi, bizim eğitim sistemimiz geleneksel temellere dayanıyor. Ancak başarılı çocuklarımızdan bazılarını eğitim almaları ve ilim adamı olmaları için bizim için burs imkânı sağlayan Suudi Arabistan,

Mısır, Kuveyt, Katar ve Afrika İslam Merkezi'nin bulunduğu Sudan gibi ülkelere gönderiyoruz. Bu çocuklar geri döndüklerinde ya burada imam ve müezzin olarak hizmet veriyorlar ya da İslami okullarda çocuklara eğitim veriyorlar. Ayrıca hem Müslümanlara hem de gayrimüslimlere yönelik İslam'ı yayma çalışmaları da yapıyorlar. Kur'an'ın şu ayetinde de geçtiği gibi; "Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et." Diğer yandan bizimle birlikte olan, hutbelerimizi dinlemeye gelen, halkımız da çalışmalarımıza katılmak istiyor. Bu kişilerden bazıları ezan okuyor ama geleneksel olarak öğrendikleri şekilde. Biz de bu insanlara "Hayır siz yapamazsınız." demiyoruz. Bırakıyoruz okusunlar ezanı, bir katkı sağlamak istiyorlarsa sağlasınlar. Ama çoğu camide eğitimli imam ve müezzinler görev yapmaktadır.

Bu çerçevede konuyu eğitim sisteminize getirmek istiyorum. Biraz da bu konudan bahsedecek olursak neler söyleyebilirsiniz?

Okullarımızda Milli Eğitim Bakanlığı'mızın hazırladığı müfredat çerçevesinde eğitim yapılmaktadır. Öğrenciler gerek Batı Afrika sınavları gerekse genel Afrika sınavları olsun, hepsine göre eğitim görmektedir ve birçoğu bu sınavlarda başarılı sonuçlar elde etmektedir. Arapça derslerinde de özellikle Suudi Arabistan ve Mısır müfredatını takip ediyoruz. Bu ülkelerde çocuklarımız için burs sınavları yapılıyor ve bu sınavlarda başarı gösteren çocuklar da o ülkelerde burslu eğitim görebiliyor. Bugün böyle bir sürecin olması, Liberya için özellikle buradaki Müslümanlar için büyük bir imkândır. Ayrıca bu okullarda İngilizce eğitim gören çocuklar hukukçu dahi olabiliyor. Bu okul sisteminden mezun olanlardan bazıları yüksek mahkeme üyesi olarak, bazıları ikinci yargıç olarak bazıları da yine Liberya üniversitelerinde akademisyen olarak hizmet veriyor. Mesela Federal Nijer-

ya Cumhuriyeti Büyükelçisi de bizim bu okullarımız mezunlarındandır. Bazı mezunlar Liberya'da, Amerika'da ve diğer ülkelerde doktor olarak hizmet veriyor. Amacımız mümkün olduğunca iyi bir eğitim verebilmek. Okul öncesi eğitimden liseye kadar okullarımız var, bir yüksekokul ve üniversitemizin olmasını da çok istiyoruz. Aynı zamanda camilerimizi restore etmek veya yeni camiler inşa etmek niyeti de taşıyoruz. Bu camilerin içerisinde okulların olması ve eğitim verilmesi görüşündeyiz. Çünkü eğitim verilmeyen bir cami tam olarak görevini ifa edemez. Camilerde namaz kılan kişiler neden çocuklarını uzakta bir okula göndersin ki, dolayısıyla okullar da bu ortamlardan istifade etmelidir.

Malumunuz, iç savaşlar ardında birçok yetim bıraktı. Biz Monrovia'nın yaklaşık 20 km uzağında, Pala adlı bölgedeki bir yetimhaneye gittik. Oldukça geniş bir arazi üzerinde kurulmuş bu merkezin yurt ve derslik kısımlarının adeta harabe halinde olduğunu gördük. 286 çocuğun kaldığı bu yetimhane başta olmak üzere ülke genelindeki Müslüman yetimler için neler yapılıyor?

Bugün Liberya'da Müslümanların giderek hükümet içerisinde etkin oldukları ve yönetimi ele geçirecekleri korkusu hâkim.

Kuveytli İslami bir kurum Liberya'daki Müslümanlara yardım sağlıyor. Aynı zamanda yine bu kurum burada sizin ziyaret ettiğiniz yetimhaneyi kurdu. Başlangıçta bu yetimhanede 535'in üzerinde yetim çocuk kalıyordu. Ancak özellikle George Bush döneminde ABD yönetimi işin içine karıştı. Aslında o dönemde sadece Liberya'da değil bütün Afrika'da benzeri bir durum yaşandı. Bizler hâlihazırda her hafta bu yetimhanenin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz. Allah'a şükür ki, İslam Kalkınma Bankası yetimhane binasının yapılması için bize finansman sağladı. Gerçekten yetimhanenin ihtiyaçlarını karşılamak konusunda çok zor zamanlar geçiriyoruz. Bu yetimhaneye destek olanlara teşekkürlerimizi sunmak isteriz.

Ülkede çok fazla kabile var, peki Müslüman kabilelerle diğerleri arasındaki ilişki nasıl?

Liberya'da 16 farklı kabile var. Bu 16 kabilenin 6'sının büyük çoğunluğu Müslüman. İslam'ı yayma sürecinde sürekli olarak yapılan tebliğ çalışmalarıyla Müslüman oldular. Diğer kabilelerde de Müslümanlar bulunmakta. Liberya'da hiç Müslüman bulunmayan bir yer yoktur. Bütün kabilelerde, hatta Ameriko-Liberyalıların arasında dahi Müslümanlar vardır. Ancak bu kabileler arasındaki ilişkiler çok sıkı değil. Farklı ilahlara inanan insanların

iyi ilişkiler içerisinde olmasını bekleyemezsiniz. Fakat biz Müslümanlar olarak onlarla iletişim ve etkileşim içerisine girmeye önemiyet veriyoruz.

Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki ilişki nasıl?

Daha önce de söylediğim gibi, Liberya'da yerleşmeleri için Hristiyanlara yardımcı olanlar Müslümanlardır. Ancak Hristiyanlar güçlendiği zaman, Müslümanları geri plana itmeye çalıştılar. Hatta o kadar çok uğraştılar ki, bir eyalette çoğunluk haline geldiler ve oradaki Müslümanları bastırmaya çalıştılar. Başlangıçta Müslümanlara çok zarar verdiklerini gördük. Birkaç kabile çocuklarını asla okula göndermemeye, hükümete asla katılmamaya karar vermişti. Bizlerden üç kabile kendi çocuklarının eğitimiyle ilgilenmeye, kendi asgari gelirlerini sağlamak için tarımla uğraşmaya başladılar. Kısacası kendi kabuklarına çekildiler. Ancak bizim İngilizce ve Arapça eğitim veren okullar açmamızla beraber, çocuklarımız kendi dinî yükümlülüklerini, anayasal haklarını ve sorumluluklarını öğrendiler ve hükümet içerisinde de görev almaya başladılar. Bugün Liberya'da Müslümanların giderek hükümet içerisinde etkin oldukları ve yönetimi ele geçirecekleri korkusu hâkim. Dolayısıyla kendi akıllarında yarattıkları bir şey için savaşmaya devam ediyorlar. Ancak işe yaramıyor.

Hristiyanlar misyoner okullarında, üniversitelerinde ve kiliselerinde oldukça yoğun bir faaliyet içerisindedir. Peki Müslümanlara yönelik doğrudan bir faaliyette bulunuyorlar mı?

Evet, en fazla karşılaştığımız sorunlardan biri de bu. Ülkede bulabileceğiniz en iyi okullar, hastaneler, radyo istasyonları Hristiyanlara ait. Ancak tüm bu fırsatlara ve önceliklere rağmen hâlâ azınlık konumundalar. Dolayısıyla bizlerin de bu alanda yoğunlaşması gerek. Nitekim bizler de eğitim alanında faaliyetlere başladık, bir klinik

açtık ve kendimize ait bir de radyo istasyonu kurmayı düşünüyoruz.

Ülkede başka dinlere mensup insanlar da var mı?

Evet, başka dinlerden insanlar da var ancak devlet tarafından tanınmayacak kadar az sayıda oldukları için sayıları belirtilmiyor.

Ülkenizde bir de Bahaîlerin bulunduğunu biliyoruz. Onların sayısının 10.000 civarında olduğu söyleniyor.

Çok abartılı bir rakam olmuş, o kadar değil. Belki birtakım insanlar sırf laf olsun diye söylemişlerdir. Ancak kayıtlarda öyle bir şey yok.

Diğer Müslüman ülkelerle ilişkileriniz ne durumda, özellikle Türkiye ve diğerleri ile ne tür ilişkiler içerisindesiniz?

Liberya'daki Müslümanların büyük bir çoğunluğunu Sünniler oluşturuyor. Öncelikli olarak Suudi Arabistan, Mısır, Kuveyt, Katar az da olsa Bahreyn ile iyi ilişkiler içerisindeyiz. Çünkü bu ülkeler bize yardım ediyor, biz de onlara yardımcı olmaya çalışıyoruz.

Türkiye ile ilişkilerimiz konusuna gelecek olursak, şu ana kadar Türkiyeli Müslümanlarla Liberyalı Müslümanlar arasında bir ilişki kurulmuş değil. Ancak Türkiye ile ilişki kurmayı tabii ki isteriz. Çünkü diğer ülkeler sadece dinî eğitim alanında bizim çocuklarımıza burs sağlıyorlar, ancak bugün Liberya'da doktorlara, mühendislere, kitle iletişimcilerine, ziraatçılara ihtiyacımız var. Ve inanıyoruz ki, Türkiye'den bu alanlarda eğitim desteği sağlamamız durumunda, çocuklarımız tıp ve diğer alanlarda da eğitim alabilirler. Bu konuda bir şeyler yapabilmeyi gerçekten çok istiyoruz.

Liberya Müslümanlarının ihtiyaçlarını en önemli olanlardan sıralamaya başlarsak neler söyleyebilirsiniz?

Şu anda en önemli ihtiyacımız hastane ve sağlık merkezleri. İslami sağlık merkezlerinin sayısı çok az ve as-

lında her eyalette olması gerekiyor. Hz. Muhammed (sas) "Ölüm döşeğindeki insanlara kelime-i şehadeti telkin edin." buyuruyor. Hristiyan hastanelerinde ölmek üzere birinin yanına hastanın ailesi ve papaz gelir, haç tutup onu kutsar ve kendi ritüellerini gerçekleştirirler. Dolayısıyla bizim de hastalarımızı yatırılabileceğimiz, tedavi görebilecekleri ve ölüm döşeğinde iken kendilerine kelime-i şehadetin telkin edileceği hastanelere ve sağlık merkezlerine ihtiyacımız var. Ayrıca mesleki eğitim verilen yüksekokullara da ihtiyacımız var. Bu okullarda eğitim gören çocuklar tüm insanlığa faydalı çalışmalar yapabilirler istiyoruz. İngilizce, Arapça ve İslami eğitim veren bütün branşların öğretildiği üniversitelere ihtiyacımız var. Diğer tüm Batı Afrika ülkelerinde böyle okullar mevcut ancak sadece Liberya'da yok. Hükümet bu okulları açmamıza karşı çıkmıyor aslında, ancak kendi finansmanımızla bu okulları kurmamız gerekiyor.

Son olarak Türk halkına ve Türkiye'ye nasıl bir mesaj vermek istesiniz?

Öncelikle bizlerin ziyaretine geldiğiniz için sizlere çok teşekkür ederiz. Bizimle selamlaştınız, konuştunuz, bizleri dinlediniz, bizlerle fikir alışverişinde bulundunuz, ufkumuzu açıcı birtakım önerileriniz oldu. Bizi hayırlı bir ümmet yapacak olan da bunlardır. Türkiye'nin burada bir büyükelçilik kurmasını istiyoruz. Böylece Türkiye ile daha kolay ilişki kurabilir ve etkileşime geçme fırsatı bulabiliriz. Ayrıca Türkiye'den gençlerimiz için eğitim desteği sağlamasını istiyoruz. Böylece yükseköğretim alanında eğitim almak isteyen kız ve erkek çocuklarımız gelip Türkiye'de eğitim görebilirler.

Efendim, çok teşekkür ediyoruz. Son derece verimli bir konuşma oldu. Ziyadesiyle istifade ettik.

Ben teşekkür ederim.

Şu ana kadar
Türkiyeli
Müslümanlarla
Liberyalı
Müslümanlar
arasında bir ilişki
kurulmuş değil.

Liberya'nın Kanlı Tarihi: Elmas, Altın, Petrol ve ABD

Röportaj: Özgür Kavak

Liberya'nın önde gelen entelektüellerinden enformasyon eski bakanı ve savaş yıllarının Washington büyükelçilik görevlisi Emmanuel Bowier, hâlihazırda Liberya'nın muhtelif üniversitelerinde teoloji, sosyoloji ve diplomasi dersleri veriyor. İç savaş yıllarının canlı tanığı olan Bowier, Liberya tarihinin bütünüyle ABD müdahaleleriyle şekillendiği, ülkenin kuruluşundan yaşadığı iç savaşlara kadar her konuda ABD çıkarlarının etkili olduğu yönündeki iddialarıyla ülke tarihine farklı bir perspektiften bakıyor.

Sayın Bowier kısaca kendinizden bahsedermisiniz?

Liberyalıyım. Adım Emmanuel Bowier. River Cess eyaletindenim. Liberya Üniversitesi'nde gazetecilik ve sosyoloji eğitimi aldım. Gazeteler,

televizyonlar ve EOBC gibi radyolar için çalıştım. Bir süre New Liberian Newspaper'ın (Yeni Liberya Gazetesi) editörlüğünü yaptım. 1983-1987 yılları arasında Washington'daki Liberya Büyükelçiliği'nde halkla ilişkiler sorumlusu olarak; 1987-1990 yıllarında iç savaş sırasında Liberya Enformasyon Bakanı olarak görev yaptım. Sonra ABD'ye gittim ve Washington'da bir üniversitede teoloji eğitimine başladım. 2005 yılında evime yani Liberya'ya döndüm. Liberya Üniversitesi'nde Kofi Annan Çatışmayı Önleme ve Değişim Enstitüsü'nde dersler vermeye başladım. Burada Metodist Üniversitesi'nde teoloji ve halkla ilişkiler dersleri verdim. Eş zamanlı olarak Afrika Metodist Piskoposluk Üniversitesi'nde sosyoloji dersi verdim. Şu anda Vaftizci Ruhban Okulu'nda dersler

veriyorum. Ayrıca ülkeyi yönetmeye aday diplomatları yetiştiren Dışişleri Enstitüsü'nde dersler vermekteyim.

Liberya çok ilginç bir tarihe sahip. Afrika kıtasının ilk ülkelerinden olduğu halde ülkeniz hiçbir zaman Batılı devletlerin sömürgesi olmamış. Bu özelliğiyle diğer Afrika ülkelerinden ayrılıyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Bazı açılardan her ne kadar benzerlikler bulunabilirse de Liberya bir yönüyle kesinlikle diğer Afrika ülkelerinden ayrılmaktadır. Liberya, herhangi bir sömürgeci yönetimin boyunduruğu altında hiç kalmadı. Yani İngilizlerin Nijerya'ya, Sierra Leone'ye veya Gambiya'ya vali göndermesi örneğinde olduğu gibi, Liberya'da ülkenin başında dış kaynaklı bir yönetim hiç olmadı. Liberya'da bir zamanlar Amerika'da köle olarak kullanılmış daha sonra da buraya gönderilmiş insanlar var. Bu insanlar denizaşırı yabancı bir güç tarafından yönetilmedi. Bu göçmenler bu topraklara gelip kendilerinin hükümdarı oldular.

Ülkeniz 1989-1996, 1997-2003 yıllarında vuku bulan ve 200 binden fazla kişinin ölmesine, binlerce kişinin komşu ülkelerde mülteci olarak yaşamak zorunda kalmasına sebebiyet veren iki önemli iç savaş yaşadı. Bu iç savaşların ortaya çıkış sebepleri nelerdi? Bu iç savaşlar neden bu kadar uzun sürdü ve ülkenizi genel olarak nasıl etkiledi?

İç savaş ilk olarak 24 Aralık 1989 günü gece yarısına yakın bir vakitte başladı. Ancak bu iç savaş aslında 1989'da değil, 1820'de başlamıştı. Anlayacağınız çok uzun bir süreç... Liberya'da insanlar bu olayı yazıya dökmüş; yaşananların izlerini müzelerde, arşivlerde ve hafızalarında saklamışlardır. 1820'de Amerika'dan bir grup göçmen Providence Adası'na yerleştiklerinde orada yaşamakta olan insanların olduğunu gördü. Bu göçmenler adaya geldiklerinde Dei, Vai, Bassa, Mandingo dâhil birçok farklı kabile halkı ile karşılaştı. Man-

dingolar Bopulu bölgesinde büyük bir krallık kurmuşlardı. Onlar, diğer kabileleri de hâkimiyetine alan bu krallıklar birliğini Kondo Konfederasyonu olarak adlandırdılar. Bu bölgenin kralı Sao Boso Kamara'ydı ve onun hükümlanlığı altında Vai, Gola, Kpellei, Loma gibi kabilelere mensup çok farklı insanlar bir arada yaşıyordu. Ayrıca o dönemde bu topraklarda İslam dini yaşıyordu.

Göçmenler yerli halkla nasıl bir ilişki geliştirdiler ve bu ilişki biçiminin onların gelişinden yaklaşık 100 yıl sonra vuku bulan iç savaşa etkisi nasıl oldu?

Göçmenler yerleşecekleri bir yer bulma arayışına girdiler. Bu bölgeye vardıklarında önceden karşılaştıkları yerli halkla kendilerine bir yerleşim yeri vermeleri konusunda pazarlıklar yapmaya başladılar. İşte bu durum iç savaşın tarihten gelen sebeplerinden biriydi. Her iki grubun da "toprak"la ilgili görüşleri birbirinden tümüyle farklıydı. Bu bölgede yerleşik olanlara yani yerli halka göre toprak bir kişiye değil, tüm topluma aitti. Eğer bir kişi, toprak istiyorsa bölgenin yöneticisine ya da krala gider ve söz konusu yönetici veya kral da halkı bir araya toplar ve onlara yabancının kendilerinden toprak talep ettiğini ve aralarına yerleşmek istediğini söyler. Halk yabancının toprak isteğini kabul ederse, o kişiye kendilerinden bir hediye olarak bir toprak parçası verilir. Yabancı onlarla birlikte yaşamak isterse bu hediyeyi kabul eder; istemezse halkın hediye verme gereği kalmaz, yabancı da geri gider. Afrikalılar bu toprak düzenine "müşterek toprak mülkiyeti" der. Amerika'dan gelen insanların -yani daha önce köle olarak Amerika'ya giden Afrikalıların- mülkiyetle ilgili görüşleri ise tamamen farklıydı. Amerika'da "herkes bir şeye sahip olmak ister" zihniyeti hâkimdir. Bedelini ödeyerek bir toprak parçası satın alırsın. Bu toprak hem senin hem de çocukların ve tüm neslin içindir. O toprak üzerinde başka-

Liberya bir yönüyle kesinlikle diğer Afrika ülkelerinden ayrılmaktadır. Liberya, herhangi bir sömürgeci yönetimin boyunduruğu altında hiç kalmadı.

sının hakkı yoktur. Afrika'da ise böyle değil, ekip biçtiğin sürece bir toprağın sahibisindir; yani o toprak üzerinde yaşar ve toprakta tasarruf edersin, bu isterse 200 yıl sürsün. Ama ekip biçmeyi bıraktığında, toprak doğru- dan halka iade edilir. İşte Amerikalılar gelip de toprak istediklerinde ve bu amaçla burada yerleşik olan insanlarla pazarlığa giriştiklerinde; halka kıyafet, likör, boncuk, bilezik vb. türden he- diyeler verdiklerinde insanlar bunu hediye olarak algılar ve bu hediyeleri yabancıların kendileriyle barış için- de yaşamak istediklerinin bir işareti olarak düşünür. Hâlbuki Amerikalı- ların zihniyetine göre onlar bu yolla halktan toprak satın almaktadır. İşte iç savaşa zemin hazırlayan asıl sorun da bu şekilde başlamıştır.

Bize biraz da iç savaş sonrası yaşanan- lardan bahsedebilir misiniz?

Savaş sonrası insanlar sürgüne gön-

derildiler. Ben ve diğer büyükelçiler de Washington'a gittik. Başka böl- gelere giden insanlar da oldu. Tüm bu insanlar aralarında birlik kurmaya başladılar. Kendi aralarında geri dön- me hazırlıkları yaptılar, silah almak için paralar topladılar...

1980'de iktidarı ele geçiren Samuel Doe ve yardımcısı Charles Taylor arasında oldukça farklı bir durum vardı. Taylor, Doe'nin hükümetinde hizmet ediyordu. Taylor ve Doe ger- çekten çok iyi arkadaşlardı. Ben de o sırada Yeni Liberya Gazetesi'nde başyazardım. Şahsi gözlemlerimden hareketle de söyleyebilirim ki, iki- si gerçekten çok iyi dosttu. Ancak daha sonraları anlaşmazlığa düştüler ve araları bozuldu. Doe başkan iken, Taylor da istihbaratın başındaydı. Hü- kümet mülklerini, araçlarını, her şeyi kontrol ediyorlardı. Dönemin Planla- ma ve Ekonomik İşler Bakanı Dr. Tu-

bman halkın artık vergi vermemesiyle ilgili ortaya çıkan sorunları bertaraf edecek bir fikir attı ortaya ve hükümete gerekli teknolojik aletleri satın alıp, elmas ve altın çıkartmayı önerdi. Bu şekilde ülkenin kalkınmasını sağlayacak ve halkın gereksiz vergi vermesini engelleyecekti. Bu gerçekten güzel bir fikirdi. Taylor bir Amerikan firmasından kazı makinalarının satın alınmasını sağladı. Gerçekten büyük bir program gerçekleştirdi. Ben de programın sorumluluğunu üstlendim. Meclis üyeleri, bakanlar ve diğer hemen herkes bu işin içerisindeydi. Ancak daha sonra bu projenin üzeri örtüldü. Projenin akıbetinden haberdar olan sadece iki kişi vardı; Doe ve Taylor. Diğer herkes sessiz kaldı. Bir süre sonra Doe, Taylor'a payına düşen parayı sordu. Taylor cevaben "Neden bahsettiğini bilmiyorum" dedi. Zira o ve bazı arkadaşları, paraları artık burada yaşamayan Hintli bir grup aracılığıyla Liberya dışına göndermişti. Doe ise adalet bakanını, Taylor'ın Liberya hükümetine ait milyon dolarlarla Amerika'ya kaçtığını ve bu sebeple kendilerine iade edilmesini söylemek üzere Amerika'ya gönderdi. Ancak bu doğru değildi çünkü Taylor Liberya hükümetinin parasıyla değil, Liberya halkından toplanan paralarla kaçmıştı. Taylor, Amerika'da askerî mahkemeye çıktığında o dönemde avukat olan eski Amerikan başsavcısını tutacak kadar çok parası vardı. O zaman şöyle düşünülüydü: Biz bu adamı Liberya'ya geri gönderirsek mutlaka öldürülecektir. Bu yüzden Amerikalılar geri göndermek yerine Taylor'ı hapse attılar. O zamana kadar Doe ve Amerikalılar iyi ilişkiler içerisindeydi. Taylor'un Amerika'da hapiste kaldığı birkaç sene zarfında Amerika ile Liberya'nın arası bozuldu. Liderlik açısından Doe, Çin ile iyi ilişkiler kurmaya başladı. İki ülke arasında ziyaretler yapıldı. Tabii bu durumdan Amerika pek hoşlanmamıştı. 1988-89 yıllarında, başlan-

gıçta Doe Amerikalılar ile dosttu. Nasıl oldu bilmiyorum ama Taylor hapisten kaçtı.

Nasıl yani, Taylor'ın ABD'de hapisteyken kaçabildiğini mi söylüyorsunuz?

Evet ve daha ilginç Taylor bir anda ordusuyla birlikte Nimba'da görüldü. Aslında her şey çok açık değil mi?

Yani Samuel Doe Çin'le yakınlaşıp ABD'den uzaklaşmaya başladığı için ABD kendi çıkarları doğrultusunda onu serbest bıraktı, öyle mi?

Kuşkusuz öyle. Ardından da savaş başladı. Amerikan hukukunda şöyle bir şey vardır: Bir kişi hapisten kaçarsa o kişiyi gördüğünüz yerde tutuklarsınız. Ama aynı şey Taylor için geçerli olmadı. Onu tutuklamadılar. Taylor ile anlaşma yaptılar. Taylor, Amerikan yönetimine Amerikan halkının çıkarlarını koruyacağı konusunda güvence verdi. Ardından elçiler geldiler gittiler ve Taylor ile anlaşma yapıldı. Savaş başladı ve yedi sene sürdü. Bir dönem durdu ve tekrar başladı. Bu arada ilk yedi sene Taylor, Batı'da o kadar popüler değildi. İlk yedi senenin ardından popüler olmaya başladı.

Peki Taylor'un başkan olduğu süreçte neler yaşandı, özellikle ABD ile ilişkiler açısından ne gibi gelişmeler oldu?

Başkan George Bush, Monrovia'ya Taylor'a bir anlaşma yaptıklarını söylemek üzere bir delege göndermişti. Çünkü Liberya'da petrol var. Bush petrol çıkartmaya yarayan makinaları getirmek için bu bölgede bir şirket kurmuştu. Bush, petrolün %60'ını kendileri almayı, %40'ını da Taylor'a vermeyi teklif etmişti. Taylor bu teklifi kabul etmedi ve tam tersi bir teklif gönderdi. Bush da bu teklifi kabul etmedi. Bu anlaşmazlık Taylor için pahalıya mal oldu. Yaklaşık iki ay içerisinde ülkenin batısından ve doğusundan gelen iki ayrı grup Taylor'u alaşağı etti. Bu süreçte sonunun geldiğini anlayan Taylor "Tamam, siz

Türkler gelip burada bir şeyler yapıyorlar, buraya farklı şekilde yatırım yapıyorlar. Burayı sömürmeye değil, bizim için fabrikalar kurmaya geliyorlar.

petrolün %60'ını alın, ben %40'ını alayım.” dedi. Tabii artık iş işten geçmişti. Yani buradan kişisel çıkarların uluslararası siyaseti nasıl etkilediğini görebilirsiniz.

İç savaş geriye oldukça kötü bir miras bırakmış; sakat insanlar, yetimler, dullar vb. Peki iç savaş mağduru bu insanların durumları hakkında neler söylersiniz? İç savaşların ardından Liberya hükümeti bu insanlar için ne tür çalışmalar yaptı?

Liberya’da herkes iç savaştan etkilendi. İç savaşın ardından Liberya devleti halk için çok bir şey yapmadı. Liberya hükümeti BM’den ve Jack Klein gibi burada yönetimde bulunan kişilerden yardım aldı. Onlar her şeyi kontrol ediyorlardı. Hükümet hiçbir şey yapmıyordu. Zaten uzun bir süre hükümet falan olmadı Liberya’da. Bu sebeple uluslararası kuruluşlar yardıma geldiler. BM, AB ve diğer toplumlar aracılığıyla yardımlarda bulunuldu. Liberya hükümetinin bir şeyler yapabilecek kaynakları da yoktu. Ancak halk için rehabilitasyon programları düzenlendi. Örneğin, sürgüne gönderilen insanların geri dönmelerini ve Liberya’ya yeniden yerleşebilmelerini sağlamak için çalışmalar yapıldı. Yeniden yerleşmeleri için birtakım paket-

ler, çiftçilik malzemeleri ve geri dönmeleri için gereken her şey sağlandı. Ancak toplumun büyük bir bölümüne yardımcı olabilecek yardımlar değildi bunlar. Hâlâ yerinden edilmiş insanlar var. Ayrıca STK’lardan gelen insanlar da vardı burada. İşleri yoluna koyma konusunda yardımcı olacak kişiler de geldiler. İnsanlar evlerine dönsün diye binlerce dolar harcandı, uğraşlar verildi ancak sizin de gördüğünüz gibi bunlar yeterli değil. Dolayısıyla hâlâ yardıma ve desteğe ihtiyacımız var.

Evet, bizim de ülkenizle ilgili gözlemlerimiz burada hemen her şeye ihtiyaç duyulduğu yönünde. Söz bu noktaya gelmişken son olarak Türk halkına iletmek istediğiniz bir şey var mı?

Türkiye hakkında çok fazla bir şey bilmiyorum. Ancak gördüğüm kadarıyla Türkiye sadece durup olayları seyretmekle kalmıyor. Türkler gelip burada bir şeyler yapıyorlar, buraya farklı şekilde yatırım yapıyorlar. Burayı sömürmeye değil, bizim için fabrikalar kurmaya geliyorlar. Turizm konusunda gelişmeye ihtiyacımız var, bu sebeple Türk halkını buraya gelmeye teşvik etmenizi dileriz.

Çok teşekkür ederiz.

İHH
İNSANİ VE SOSYAL
ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Büyük Karaman Cd. Taylasan Sk.
No.3 Fatih - İstanbul - Türkiye
Tel: 0212 631 21 21 • www.ihh.org.tr
www.ihhakademi.com